

ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLARA YAKLAŞIM KILAVUZU

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Adalet Sistemi İçindeki Çocuklara Yaklaşım Kılavuzu

Ankara, 2024

Baş Editör

Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Editörler

Prof. Dr. Emine AKYÜZ
Serpil ALTUNCU VAROL

Yazarlar

Prof. Dr. Emine AKYÜZ
Uzm. Psk. Dan. Elif Asena AKIN
Uzm. Psk. Dan. İsmail YILDIRIM
Uzm. Psk. Dan. Serdar GENÇ
Uzm. Psk. Dan. Emine EROL
Psk. Dan. Fatma OFLAZ
Psk. Dan. Latife Kevser ÖZDEMİR IRMAK
Psk. Dan. İrem ÖZER
Psk. Ayşegül YAMAN KOSDİK

Yayına Hazırlayanlar

Yusuf Ersen ÖZCAN
Dr. Ayşenur GÜÇBİLMEZ
Zekiye TEKİN

Tashih

Sevil CANPOLAT

Genel Yayın No

9818

Tanıtıcı Yayınlar Dizi No

407

ISBN

978-975-118-355-2

Bu yayın Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün finansal desteği ile hazırlanmıştır. Yayında beyan edilen görüşler kişilerin kendi sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde Millî Eğitim Bakanlığı'nın görüş ve politikalarını yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IV
GİRİŞ	1
1. ÇOCUK KAVRAMI	2
2. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUK	2
3. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLAR İLE İLGİLİ ALINAN TEDBİR KARARLARI	3
3. 1. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler	3
3. 2. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Kavramlar	4
3. 3. Hak Sahibi ve Yükümlü Kavramları	4
3. 4. Çocuk Teslimi ve Kişisel İlişki Kurulması İşlemlerinin Yerine Getirilmesi Süreci	4
3.4. 1. Görevli ve Yetkili Birim	4
3.4. 2. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması İşlemlerinde Görevlendirilen Uzman ve Öğretmenlerin Görevleri	5
3.4. 3. Çocukla Kişisel İlişki Kurulması İşlemlerinde Danışmanlık Tedbirine Karar Verilmesi	5
4. ÇOCUĞUN ÜSTÜN YARARI	6
4. 1. Adalet Sistemi İçindeki Çocuk Hakları	6
4.1. 1. İnsanlık Onuruna Uygun ve Şefkatle Davranılma Hakkı	6
4.1. 2. Ayrımcılıktan Korunma Hakkı	6
4.1. 3. Bilgilendirilme Hakkı	6
4.1. 4. Dinlenme, Görüşlerini ve Kaygılarını İfade Etme Hakkı	6
4.1. 5. Etkin Yardım Alma Hakkı	6
4.1. 6. Etkin Yardım Alma Hakkı	6
4.1. 7. Yargı Süreci Boyunca Zorluklara Karşı Korunma Hakkı	7
4.1. 8. Güvenlik Hakkı	7
4.1. 9. Özel Önleyici Tedbir Hakkı	7
4.1. 10. Tazminat Hakkı	7
5. RİSKLİ DAVRANIŞ GÖSTEREN ÇOCUKLAR	7
5. 1. Riskli Davranışları Ortaya Çıkaran Etkenler	7
5.1. 1. Sosyoekonomik Etkenler	7
5.1. 2. Ailevi Etkenler	8
5.1. 3. Çevresel Etkenler	8
5.1. 4. Bireysel Etkenler	8
5. 2. Riskli Davranışlar	8
5.2. 1. Okuldan Kaçma	8
5.2. 2. Sigara, Alkol veya Madde Kullanımı	8
5.2. 3. Evden Kaçma	8
5.2. 4. Şiddet ve Şiddet Eğilimi	8
5.2. 5. Kendine Zarar Verme Davranışları	8
5.2. 6. Sokakta Çalışma	8
5.2. 7. Davranış Sorunları	8

6. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLARA YAKLAŞIM	9
6.1. Yaş Grubuna Göre Yaklaşım	9
6.1.1. 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar	9
6.1.2. 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar	10
6.1.3. 12-18 Yaş Dönemindeki Çocuklar	10
6.2. Özel Eğitim İhtiyacı Olan Çocuklara Yaklaşım	11
6.2.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar	11
6.2.2. Bedensel Yetersizliği Olan Çocuklar	12
6.2.3. İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar	12
6.2.4. Görme Yetersizliği Olan Çocuklar	13
6.3. Yabancı Uyruklu Çocuklara Yaklaşım	13
7. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLARLA İLETİŞİM	13
7.1. Görüşmelerde Kullanılabilecek Soru Çeşitleri ve Teknikleri	13
7.1.1. Soru Çeşitleri	14
7.1.1.1. Açık Uçlu Sorular	14
7.1.1.2. Odaklanmış Sorular	14
7.1.1.3. Çoktan Seçmeli Sorular	14
7.1.1.4. Evet-Hayır Soruları	14
7.1.1.5. Yönlendirici Sorular	14
7.1.1.6. Adli Görüşmede Huni Tekniği	14
7.1.2. Görüşme Teknikleri	15
7.2. Görüşmede Ortaya Çıkabilecek İletişim Engelleri	15
8. DANIŞMANLIK TEDBİRİ UYGULAMA SÜRECİ	15
8.1. Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (12. Madde 1, 2, 3 ve 4. Bentler)	15
8.2. Danışmanlık Tedbiri Süreci	16
9. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLARIN AİLELERİNE SUNULAN HİZMETLER	17
9.1. Psikososyal Müdahale	17
9.2. Grupla Görüşme ve Danışma Hizmetleri	17
9.3. Aile Eğitimleri	17
9.4. Yönlendirme/Sevk	17
9.5. Psikolojik Sağlık	18
10. BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ	18
10.1. Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi	18
10.2. Suçu Bildirmeme	18
10.3. Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi Durumunda	19
KAYNAKÇA	20

KISALTMALAR

- AB : Adalet Bakanlığı
ADM : Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri M¼d¼rl¼đ¼
ASHB : Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ÇKK : Çocuk Koruma Kanunu
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
TCK : T¼rk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Bu kılavuz, adalet sistemi içinde yer alan çocuklara yönelik sunulan hizmetlerin etkili ve duyarlı bir şekilde gerçekleşmesini, çocuğun üstün yararı ilkesinin öncelikli olarak benimsenmesini ve çalışmaların bu doğrultuda uygulanmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Adalet sistemi içindeki çocuklar tarafından yaşanan güçlüklerin ve çocukların karşılaştıkları risklerin anlaşılması, bu çocukların korunmasında ve desteklenmesinde önemli bir etkidir. Bu kapsamda, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) personelinin adalet sistemi içerisindeki çocuklara karşı saygılı, içten ve koruyucu bir yaklaşım sergilemesi beklenmektedir.

Çocuk kavramı, fiziksel ve ruhsal gelişim sürecinin devam ettiği, desteklenmeye, korunmaya ve rehberliğe ihtiyaç duyulan bir süreç olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte adalet sistemi içindeki çocuklar ise suç işleyen, suçtan zarar gören veya risk altında bulunan çocuklar bu kapsamda ele alınabilir. Bu kılavuzda, çocuk kavramı, adalet sistemi içindeki çocuklara yönelik tedbir kararları ve bu kararların uygulanması ile ilgili önemli bilgilere yer verilmiştir.

Adalet sistemi içindeki çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınması, bu çocuklarla çalışan profesyonellerin sahip olması gereken etik ve mesleki ilkelerle oldukça ilişkilidir. Bu noktada, çocukların gelişimsel düzeyleri, duygusal ve psikolojik durumları göz önünde bulundurulmalı, özellikle riskli davranışlar gösteren çocukların desteklenmesi için bireyselleştirilmiş yaklaşımlar geliştirilmeli ve bu doğrultuda çalışmalar yürütülmelidir.

Adalet sistemi içindeki çocuklarla çalışırken çocuğun üstün yararının her durumda öncelikli olduğu unutulmamalı, bu anlayışla çocuğun haklarına ve onuruna saygı gösterilmelidir. Çocukların iletişim süreçlerinde güvenli ve destekleyici bir ortamda hissedebilmeleri için etkili iletişim teknikleri benimsenmeli, bu kapsamda empatik ve aktif dinleme becerilerinden yararlanılmalıdır. Adalet sistemi içinde çocukların duygu ve düşüncelerinin önemsendiği, güven verici bir yaklaşımın sergilendiği ortamlar oluşturularak çocukların kendilerini daha iyi ifade etmeleri sağlanmalıdır. Riskli davranış gösteren çocukların iyi oluşlarının desteklenmesi ve topluma kazandırılması için geliştirilen stratejiler çocukların ruh sağlığı açısından oldukça önem taşımaktadır. Beraberinde özel ilgi gerektiren çocukların ailelerine sunulan hizmetlerin, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi için organize edilmesi gereklidir. Ailelerle iş birliği yapılarak, çocuğun en iyi şekilde desteklenmesi ve onun güvenli ve sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi için ortam hazırlanmalıdır.

Son olarak, bildirim yükümlülüğü, çocuklarla çalışan her bireyin ve kurumun, çocuğun maruz kaldığı veya risk altında olduğu durumlarda yetkili makamlara bildirimde bulunma zorunluluğunu ifade etmektedir. Bu zorunluluk, çocukların korunması ve haklarının teminat altına alınması için büyük önem taşımaktadır. MEB, bu hassasiyetle sorumluluklarını yerine getirmektedir.

1. ÇOCUK KAVRAMI

Çocuk hak ve özgürlükleri, insan hakları kavramının ayrılmaz bir parçasıdır. Çocukların gelişim ve ihtiyaçlarının farklılığı çocuklara özgü hukuki düzenleme yapma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bu amaçla yapılmış bir sözleşme olup çocuk, sözleşmenin 1. maddesinde daha erken yaşta reşit olma durumu hariç **18 yaşını doldurmamış kişi** olarak tanımlanmıştır. Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK) ise daha erken yaşta ergin olursa bile 18 yaşını doldurmamış kişi, çocuk olarak kabul edilmiştir.

ÇHS'de çocukların öznesi ya da parçası olduğu bir yargılamanın çocuklara özgü olması gerektiği kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Asgari Standart Kurallarının [Pekin (Beijing) Kuralları] 2 ve 3. maddelerinde her hukuk sisteminde özellikle adalet sistemi içindeki çocukların yönetimini üstlenen kurum ve kuruluşlara yönelik, uygulanabilir kanun ve kuralların kabul edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Buna göre çocuk adalet sisteminde çocuklara özgü kanun, mahkeme, kurum ve kuruluşlar bulunması gerekmektedir.

Çocuklara özgü adalet sisteminde, çocuğun iyileştirilmesi ön plana alınmalıdır. Suça sürüklenen çocuklara gösterilecek eylem, hem çocuğun içinde bulunduğu koşullarla hem de çocuğun eylemi ile orantılı olmalıdır.

2. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUK

Adalet sistemi içinde çocuklar; suça sürüklenen, suçun mağduru, suçun tanığı, korunma gereksinimi olan veya kendisini ilgilendiren hukuk davasında taraf olarak yer alabilirler. Çocuk adalet sistemi hem korunma ihtiyacı olan hem de suça sürüklenen çocuklarla ilgilidir ve onlara özgü kuralları içerir.

Adalet sistemi içerisinde geçen çocuk tanımları şunlardır:

Mağdur Çocuk: Kendisine karşı suç işlenen çocuk.

Tanık Çocuk: Bilgi ve görgüsüne başvuru yapılan çocuk.

Tanık Sıfatıyla Dinlenen Mağdur Çocuk: Kendisine karşı işlenen suçta bilgi ve görgüsüne başvuru yapılan çocuk.

Korunma İhtiyacı Olan Çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen, suç mağduru olan çocuk.

Suçta Sürüklenen Çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbiri alınmasına karar verilen çocuk.

Çocuk fiili işlediği sırada;

- 12 yaşını doldurmamış olan çocuğun ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz. Ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir .
- 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olanların işlediği fiillerin hukuki anlam ve sonuçlarını anlamamış olması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Bu yaş grubundaki çocukların ceza sorumluluğu olup olmadığı, çocuk hâkimi ya da Cumhuriyet savcısı tarafından istenen kusur yeteneğine ilişkin adli rapor ile tespit edilir. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde indirimli cezaya hükmolunur.

- 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında indirimli cezaya hükmolunur.
- 15 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsiz çocukların ceza sorumluluğu yoktur. 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsiz çocuklar ile 18 yaşını doldurmuş olup da 21 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğu vardır ancak cezalarında indirim uygulanmaktadır.
- Akıl hastalığı nedeniyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan çocuğa ceza verilmez. Ancak işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği, (önemli derecede olmamakla birlikte) azalmış olan çocuğa ise indirimli olan ceza uygulanır.
- Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan çocuğa ceza verilmez. Fakat irade olarak alınan alkol ya da uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen çocuk hakkında kusur yeteneğinin bulunup bulunmadığına göre ceza verilmez ya da indirimli ceza uygulanır.

3. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLAR İLE İLGİLİ ALINAN TEDBİR KARARLARI

Adalet sistemi içindeki çocuklar ile ilgili aşağıdaki tedbirler alınmaktadır:

3.1. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

Çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağliktve barınma konularında alınan tedbirleri kapsar. Bunlardan;

- **Danışmanlık tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,
- **Eğitim tedbiri**, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait iş yerlerine yerleştirilmesine,
- **Bakım tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
- **Sağlık tedbiri**, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,
- **Barınma tedbiri**, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlanmasına yönelik tedbirlerdir.

Bu tedbirlerden;

- Danışmanlık ve barınma tedbirleri, MEB, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) ve yerel yönetimler,
- Bakım tedbiri, ASHB,
- Eğitim tedbiri, MEB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
- Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilecektir (ÇKK 45. madde).

3.2. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Kavramlar

Çocuk teslimi, aile mahkemesince verilen **ilam veya tedbir kararı** doğrultusunda çocuğun velayet hakkına sahip olmayan taraftan alınarak velayet hakkına sahip olan tarafa teslim edilmesi işlemi ifade etmektedir.

Kişisel ilişki kurulması ise aile mahkemesince verilen ilam veya tedbir kararı doğrultusunda çocuğun velayet hakkına sahip olmayan anne ve babası ya da diğer kişilerle belirli sürelerde görüşmesi sürecini ifade etmektedir.

3.3. Hak Sahibi ve Yükümlü Kavramları

Hak sahibi, çocuk teslimi işlemlerinde velayetin verildiği kişiyi; kişisel ilişki kurulması işlemlerinde ise velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocukla arasında kişisel ilişki kurulan kişiyi ifade etmektedir.

Yükümlü, çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilam veya tedbir kararı gereğince çocuğu teslim etmesi gereken kişiyi ifade etmektedir.

3.4. Çocuk Teslimi ve Kişisel İlişki Kurulması İşlemlerinin Yerine Getirilmesi Süreci

Çocuk teslimi ve kişisel ilişki kurulması işlemlerinin yerine getirilme sürecinde aşağıdaki adımlar izlenmektedir.

3.4.1. Görevli ve Yetkili Birim

5395 sayılı ÇKK'nin "**Görevli ve Yetkili Birim**" kenar başlıklı 41/A maddesine göre;

- (1) Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair aile mahkemeleri tarafından verilen ilam veya tedbir kararları, çocuğun üstün yararı esas alınarak Adalet Bakanlığınca kurulan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerince (ADM) bu kısım hükümlerine göre yerine getirilir.
- (2) Müdürlüklerde müdür, yeteri kadar müdür yardımcısı ve personel ile psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı Adalet Bakanlığı (AB) tarafından görevlendirilir.
- (3) Müdürlük bulunmayan yerlerde bu kısım kapsamında yer alan görevler, Adalet Bakanlığınca belirlenen hukuk mahkemeleri yazı işleri müdürlüğü tarafından yerine getirilir.
- (4) İlam ve tedbir kararlarının yerine getirilmesinde çocuğun yerleşim yeri müdürlüğü yetkilidir.
- (5) İlam ve tedbir kararları müdürlük tarafından görevlendirilen psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci ve psikolojik danışman/rehber öğretmen gibi uzmanlar, uzmanın bulunduğu yerlerde ise öğretmen marifetiyle yerine getirilir.
- (6) İlam ve tedbir kararlarını yerine getirmek için müdürlüğün talebi üzerine, valilikler tarafından kamu kurum ve kuruluşlarında görevli, beşinci fıkrada belirtilen uzmanların yer aldığı bir görevli listesi oluşturulur. Bu uzmanların yeterli sayıda olmaması hâlinde öğretmenler de listeye dâhil edilir. Bu listede yer alan uzman ve öğretmenlerin görev yapacakları yer ve tarihler müdürlükler tarafından belirlenir.

Anılan hükümler kapsamında ADM ya da hukuk mahkemeleri yazı işleri müdürlükleri tarafından çocuk görüşme merkezlerinde valiliklerce hazırlanan listelerde yer alan uzman veya öğretmenler çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin işlemleri yerine getirmektedir.

3.4.2. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması İşlemlerinde Görevlendirilen Uzman ve Öğretmenlerin Görevleri

Müdürlükler tarafından işlemlerde görevlendirilen uzman veya öğretmenlerin görevleri, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik'in “**Uzman ve Öğretmenlerin Görevleri**” kenar başlıklı 17. maddesine göre; (1) Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması işlemlerinde görev alan uzman ve öğretmenlerin görevleri şunlardır:

- (1) Yükümlünün çocuğu teslim mekânına getirmesi hâlinde çocuğun hak sahibine teslim edilmesine yönelik işlemleri gerçekleştirmek,
- (2) İşlem öncesinde hak sahibi ve yükümlü ile ayrı ayrı görüşerek sürece ilişkin bilgilendirme yapmak,
- (3) Çocuğu bu sürece hazırlamak, kaygı düzeyini düşürmek amacıyla çocukla görüşme yapmak,
- (4) Çocuğun örselenmesine neden olabilecek durumların tespiti hâlinde ilgili mevzuat ve mesleki sınırlar çerçevesinde gerekli önlemleri almak,
- (5) Yükümlünün çocuk teslimine ilişkin ilam veya tedbir kararına dair emrin gereğini yerine getirmedeği durumlarda, çocuğun bulunduğu adrese gidilerek alınan çocuğu hak sahibine teslim etmek,
- (6) Çocuk teslimi veya kişisel ilişki sürecinde çocuğun yerleşim yerinin değişmesi nedeniyle başka bir müdürlüğün yetki alanına girdiğinin öğrenilmesi hâlinde dosyanın kapatılarak ilgili yer müdürlüğüne gönderilmesi için müdüre bildirimde bulunmak ve mevzuat kapsamında verilen diğer görevleri yerine getirmek, şeklinde hüküm altına alınmıştır.

3.4.3. Çocukla Kişisel İlişki Kurulması İşlemlerinde Danışmanlık Tedbirine Karar Verilmesi

Çocukla kişisel ilişki kurulması işlemleri yerine getirilirken Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik'in “**Danışmanlık Tedbirine Karar Verilmesi**” kenar başlıklı 40. maddesinde yer alan hükümlerine göre;

- (1) Çocukla kişisel ilişki kurulması işlemlerinin çocuğun üstün yararını koruyacak şekilde yerine getirilebilmesi amacıyla çocuk, hak sahibi veya yükümlü hakkında müdürlüğün önerisi üzerine aile mahkemesince danışmanlık tedbiri uygulanmasına karar verilebilir.
- (2) Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların yerine getirilme sürecinde çocuk, hak sahibi veya yükümlünün danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyduğunun tespiti hâlinde ilgili uzman veya öğretmen tarafından bu durum tutanağa bağlanarak müdürlüğe bildirilir.
- (3) Müdürlük, yükümlünün teslim emrine ilk aykırı hareketinde aile mahkemesinden yükümlü hakkında danışmanlık tedbiri uygulanmasını talep eder, hükümleri uyarınca ilgili müdürlük tarafından uzman veya öğretmenin tespiti üzerine danışmanlık tedbirinin uygulanmasına yönelik aile mahkemesine talepte bulunabilmektedir.

Ayrıca çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması işlemlerine ilişkin yol göstermek ve hizmet kalitesinin artırılmasını sağlamak amacıyla AB tarafından hazırlanan “**Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber**” üzerinden ulaşılabilmektedir. Bununla birlikte, valilikler tarafından oluşturulan listelere dâhil edilen ve müdürlüklerce görevlendirilen kamu kurum ve kuruluşlarında görevli uzman ve öğretmenlere yönelik “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Dair Eğitim Modülü” hazırlanmış ve “**Cumhurbaşkanlığı Uzaktan Eğitim Kapısı**” platformuna yüklenmiştir. Modüle “uzaktanegitimkapisi.cbiko.gov.tr” internet adresinden, “e-Devlet” üzerinden “Giriş” yapıp, açılan sayfada “Eğitimlerim” sekme-

sinde bulunan “Eğitim Adı” kısmına “Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Süreci” yazılarak erişilebilmektedir.

4. ÇOCUĞUN ÜSTÜN YARARI

4.1. Adalet Sistemi İçindeki Çocuk Hakları

Çocuğun üstün yararı, çocuğun güvenliği kavramı ile eş anlamlıdır. **Çocuğun güvenliği**, somut bir durumda çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, ahlaki, sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuksal bakımlardan korunması ve geliştirilmesidir. Her çocuk, özellikle de adalet sistemi içindeki çocuk (mağdur çocuk, tanık çocuk, suça sürüklenen çocuk vb.) yasa bağlamında, hakları korunurken kendi üstün yararına birincil derecede önem verilme hakkına sahiptir. Bu cümle, çocuğun üstün yararını vurgulayan önemli bir ilkedir. Bu bağlamda, çocuğun üstün yararı, adalet sistemi içindeki çocukların haklarıyla değil, öncelikli olarak çocuğun sağlıklı gelişimi, psikolojik güvenliği, duygusal açıdan iyileşmesi ve ikincil mağduriyet yaşamaması ile ilgilidir.

Adalet sistemi içindeki çocukların hakları aşağıdaki gibidir:

4.1.1. İnsanlık Onuruna Uygun ve Şefkatle Davranılma Hakkı

Çocuğun yaşadığı travmatik deneyimlere rağmen ona saygı, özen ve şefkatle yaklaşılması gerektiğini ifade eder. Bu hak, çocuğun fiziksel ve duygusal güvenliğini sağlamak, öz saygısını zedelemeyen iyileşmesine yardımcı olmak açısından önemlidir.

4.1.2. Ayrımcılıktan Korunma Hakkı

Çocuğun farklı yaşam biçimi, gelişim düzeyi, fiziksel yapısı, kültürü vb. nedenlerle ayrımcılığa uğramadan korunmasını ifade eder. Bu hak, çocuğun eşitlik ve adalet temelinde desteklenmesini ve ayrımcılıkla karşılaşmadan güvenli bir ortamda iyileşmesini sağlamaktadır.

4.1.3. Bilgilendirilme Hakkı

Çocuğun yaşadığı olumsuz durumlarla ilgili, yaşına ve gelişim düzeyine uygun şekilde doğru ve anlaşılır bilgi edinme hakkıdır. Bu hak, çocuğun süreç hakkında bilinçli kararlar almasını ve kendisini koruma kapasitesini artırmasını sağlamaktadır.

4.1.4. Dinlenme, Görüşlerini ve Kaygılarını İfade Etme Hakkı

Çocuk görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerinin dikkate alınmasını isteme, doğrudan veya bir uzman aracılığıyla dinlenmesini isteme hakkına sahiptir.

4.1.5. Etkin Yardım Alma Hakkı

Çocuğun yaşadığı mağduriyetin etkilerini azaltmak ve iyileşme sürecini desteklemek amacıyla profesyonel yardım ile destek hizmetlerine erişim hakkını ifade eder. Bu hak, çocuğun psikolojik, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak şekilde, uzmanlar tarafından sunulan terapi, danışmanlık ve diğer destek hizmetlerine ulaşabilmesini güvence altına alır.

4.1.6. Mahremiyet Hakkı

Çocuğun kişisel bilgileri, düşünceleri, duyguları ve fiziksel sınırları üzerinde kontrol sahibi olma ve bu alanlarda izinsiz müdahalelerden korunması anlamına gelir.

4.1.7. Yargı Süreci Boyunca Zorluklara Karşı Korunma Hakkı

Çocuğun yargılama sürecinde yaşadığı travmalara ve olumsuz etkilere karşı çeşitli önlemler alınmasını ifade eder. Bu hak çocuğun fiziksel, psikolojik ve duygusal güvenliğini sağlamak, sürecin onun gelişimine zarar vermemesi için gerekli önlemleri almak açısından önemlidir.

4.1.8. Güvenlik Hakkı

Yaşanan durum itibarıyla fiziksel, psikolojik ve duygusal açıdan çocuğun korunmasını ve güvenliğinin sağlanmasını ifade eder. Çocuğun adalet sistemine dâhil olurken maruz kalabileceği travmalardan, korku ve stres gibi olumsuz etkilerden korunmasını amaçlamaktadır.

4.1.9. Özel Önleyici Tedbir Hakkı

Çocuğun fiziksel, duygusal veya psikolojik açıdan zarar görmesini engellemek amacıyla mahkeme tarafından alınan, çocuğun güvenliğini sağlamak için uygulanan hukuki bir tedbirdir. Bu tedbirler, çocuğun yeniden mağduriyet yaşamamasını önlemek için belirli koruma önlemleri, uzaklaştırma kararları veya iletişim kısıtlamalarını içerebilir.

4.1.10. Tazminat Hakkı

Çocuğun yaşadığı mağduriyet nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların telafi edilmesi için hukuki yollarla tazminat talep etme hakkıdır. Adalet sistemi içindeki çocukların hakları, yalnızca hukuki bir gereklilik değil, aynı zamanda insani bir sorumluluktur. Çocuklar, yaşadıkları travmaların etkisinden korunmalı, adalet sistemi içinde güven ve destekle karşılanmalıdır. Her çocuğun üstün yararı onun fiziksel, psikolojik ve duygusal açıdan iyileşmesi için en uygun şartların oluşturulmasını gerektirir. Adalet sürecinde, çocuğun haklarının korunması ve yaşam hakkının güvence altına alınması, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir sorumluluktur. Çocukların talepleri dikkate alınmalı, onlara saygı gösterilmeli ve her adımda iyi oluşlarının sağlanması için gereken önlemler alınmalıdır.

5. RİSKLİ DAVRANIŞ GÖSTEREN ÇOCUKLAR

Riskli davranışlar, çocukların iyilik hâllerini tehdit eden, sorumlu bir yetişkin olma potansiyellerini sınırlayan, ruhsal ve bedensel sağlıklarını olumsuz yönde etkileyen durum ve davranışlar olarak tanımlanabilir.

Riskli davranışlar genellikle çevresel, genetik ve gelişimsel faktörlerin etkisiyle şekillenir. Bireyin gelecekteki sağlığı üzerinde uzun vadeli olumsuz etkiler yaratabilir. Riskli davranışlara örnek olarak şiddet eğilimi gösterme, sık sık kavga etme, alkol ya da madde kullanımı, evden kaçma vb. sayılabilir. Bu davranışlardan bir ya da birden fazlası çocuklarda görülebilir.

5.1. Riskli Davranışları Ortaya Çıkaran Etkenler

Riskli davranışları ortaya çıkmasında bireyin gelişimsel, psikolojik, sosyal ve çevresel faktörlerinin bir etkileşim göstermesi önemli bir rol oynar. Ayrıca genetik yatkınlık ve psikolojik sorunlar da bu tür davranışların ortaya çıkmasında etkili olabilir.

Riskli davranışlara yol açan etkenler dört ana başlıkta toplanabilir:

5.1.1. Sosyoekonomik Etkenler

Ailenin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar, çocuğun ihtiyaç duyduğu destek ve hizmetlere erişimini zorlaştırdığı için çocuk bu hizmetlerden yararlanamamaktadır. Sosyoekonomik düzeyin düşük olması çocukların sonuçlarını düşünmeden riskli davranışlarda bulunmasına neden olmaktadır.

5.1.2. Ailevi Etkenler

Riskli davranış sergileyen çocukların ailelerinin genellikle işlevselliğinin düşük, çatışma yönetiminin zayıf ve öfke kontrolünün yetersiz olduğu görülmektedir. Aile içi şiddet, istismar, alkol ve madde kullanımı gibi durumlar sıkça görülür. Bu ailelerin çocukların gelişimini izlemek ve disiplinini sağlamakta zorlandıkları da görülmektedir.

5.1.3. Çevresel Etkenler

Çoğunlukla riskli davranış sergileyen çocuklar suçun normalleştiği, toplumsal ve kentsel değerlerin düşük olduğu çevrelerde yetişmişlerdir. Sosyal bağların zayıf ve olumlu örneklerin sınırlı olduğu bu ortamlar, riskli davranışların normalleşmesine ve gencin bu davranışları toplumsal davranışın doğal bir parçası olarak görmesine yol açmaktadır.

5.1.4. Bireysel Etkenler

Riskli davranış sergileyen çocuklarda genetik etkenler veya doğuştan itibaren var olan mizaç ile ilgili ortak özellikler olabilir. Dürtü kontrol eksikliği, düşük engellenme eşiği ve sosyal beceri zayıflığı gibi bireysel özellikler görülmektedir. Ayrıca iletişim kurmada zorluk çekmeleri ve kolayca öfkelenmeleri davranışsal sorunlarının artmasına neden olmaktadır.

5.2. Riskli Davranışlar

Bu davranışlar, çocukların sağlıklı gelişimlerini ve çevreleriyle uyumlu ilişkiler kurmalarını engelleyebilecek durumları tanımlar.

5.2.1. Okuldan Kaçma

Okuldan kaçma tek başına risk ifade etmez. Ancak düzenli olarak okuldan kaçan, okumayı reddeden, okul başarısı düşük olan çocuklar bu kapsamda değerlendirilebilir.

5.2.2. Sigara, Alkol veya Madde Kullanımı

Günde en az bir sigara içen, son bir ay içinde üç veya daha fazla gün alkol alan ya da bir kez diğer uyuşturucu veya uyarıcıları kullanan çocuklar bu kapsamda değerlendirilebilir.

5.2.3. Evden Kaçma

Son bir yıl içinde en az bir geceyi, evde bir sorunu takiben ve ailesinin haberi olmadan başka bir yerde ya da sokakta geçiren çocuklardır.

5.2.4. Şiddet ve Şiddet Eğilimi

Son bir yıl içinde sık sık fiziksel bir kavga içinde yer alan çocuklardır. Yaşamı boyunca bir kez dahi bıçak, ateşli silah vb. taşıma durumu da bu kapsamda değerlendirilebilir.

5.2.5. Kendine Zarar Verme Davranışları

Bilinçli bir şekilde kafasını duvara vurma, sigarayla kendini yakma, jiletle kendini kesme vb. davranışlardan herhangi birini yaşamı boyunca yapmış olan çocuklar bu kapsamda değerlendirilebilir.

5.2.6. Sokakta Çalışma

Son bir ay içinde en az bir gün sokakta çalışan ya da bir şeyler satan çocuklardır. Çalışmanın ailesinden haberi ya da habersiz olması fark etmemektedir.

5.2.7. Davranış Sorunları

Sık yalan söyleme, izinsiz eşya alma, aşırı teknoloji kullanma, siber zorbalık, dijital bağımlılık, otoriteye sürekli karşı gelme, aşırı hareketlilik, eşyalara, hayvanlara ve insanlara zarar verme, dürtü kontrol sorunları, suç işleyen kişilerle birlikte bulunma vb. davranışlar bu kapsamda değerlendirilebilir.

6. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLARA YAKLAŞIM

Adalet sistemi içindeki çocukların öncelikle içinde bulunduğu yaş grubuna ve özel durumlara göre gereksinimlerinin dikkate alınarak desteklenmesi, hem bireysel hem de toplumsal anlamda sağlıklı bir gelişim sürecini desteklemek için kritik öneme sahiptir.

Her çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal ihtiyaçları farklılıklar gösterdiği için bu gelişimsel ihtiyaçlara göre özelleştirilmelidir. Ayrıca özel eğitim ihtiyacı duyan çocuklar için sunulacak desteklerin onların öğrenme kapasiteleri, iletişim becerileri ve duygusal ihtiyaçları göz önünde bulundurularak planlanması gerekmektedir.

6.1. Yaş Grubuna Göre Yaklaşım

6.1.1. 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar

Doğumdan iki yaşına kadar olan dönemde çocuklar, genellikle fiziksel hareketler yoluyla iletişim kurar ve kendilerini basit kelimelerle ifade edebilirler. Bu dönemde, ihtiyaçları karşılanmadığında yüksek düzeyde kaygı yaşayabilirler. İki yaşından altı yaşına kadar olan çocuklarda ise sözel ifadelerin geliştiği gözlemlenir. Bu yaş grubundaki çocuklar, duygularını öncelikli olarak oyun yoluyla ihtiyaçlarını ise kelimelerle dile getirirler. Ayrıca dikkat süreleri sınırlı olduğu için yoğun odaklanmayı gerektiren durumlarda zorluk yaşayabilirler.

Adalet sistemi içinde yer alan 0-6 yaş grubundaki çocuklara yönelik çalışmalarda çocukların fiziksel ve duygusal gelişimlerini destekleyici yaklaşımlar benimsenmelidir. Çalışmalar gerçekleştirirken aşağıda belirtilen hususlara dikkat edilmelidir:

- Bu dönemdeki çocukların çevrelerindeki dünyayı keşfetmelerinde, duyuşsal algılar ve hayal gücü büyük bir rol oynar. Bu özellikler, çocukların sıklıkla gerçek olmayan hikâyeler anlatmalarına, hayalî arkadaşlardan bahsetmelerine ve hayal ile gerçeği karıştırmalarına neden olabilir.
- Oyun, çocukların kelimelerle ifade etmekte zorlandıkları duygusal ve sosyal deneyimlerini dışarı vurdukları, çevreleriyle etkileşimde buldukları bir araçtır. Görüşme sırasında kaygılı veya heyecanlı oldukları gözlemlenen çocukların oyun oynama fırsatı bulmaları, çocuğun kendini güvende hissetmesini, iletişimin daha sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlamaktadır.
- Bu dönemde çocuklar benmerkezci ve somut düşünürler. Çevrelerinde meydana gelen olayları genellikle kişisel olarak algırlar. Yaşanan olayların sorumluluğunu üstlenerek kendilerini suçlayabilmektedirler. Ayrıca tüm süreçlerin kendileriyle ilgili olduğunu ve bildikleri her şeyin herkes tarafından bilindiğini düşünebilirler. Bu nedenle bir çocuğa soru sorarken soruların açık, anlaşılır ve detaylı bir şekilde ele alınması önemlidir.
- Çocukların dikkat sürelerinin sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Adalet sistemi içindeki çocukta yorgunluk, huzursuzluk veya huysuzluk gibi belirtiler gözlemlendiğinde, bu durumlara duyarlı olunmalıdır. 0-6 yaş grubundaki çocuklarla yapılan görüşmelerde, uzun ve tek bir oturum yerine kısa süreli görüşmeler tercih edilebilir. Ayrıca görüşmelerin çocuğun iyi uyuduğu bir zaman diliminden sonra yapılması önerilir. Ancak bu tür ertelemeler çok uzun sürmemelidir. Çünkü çocuğun somut gerçekleri diğer deneyimlerden ayırması oldukça zor olabilir.
- 0-6 yaş grubundaki çocukların yer ve zaman kavramı sınırlıdır. Bu nedenle yaşanan durumun öncesi veya sonrasında yapılan etkinlikler ve durumlar aracılığıyla ilişkilendirilmesi yardımcı olur. Örneğin kahvaltı sonrası, uyku zamanı, hava karardığında vb. Çocukların geçmişte yaşadıkları olayları anlatmalarında resim çizme, oyun oynama gibi yaratıcı teknikler faydalı olabilir.

- Çocuğa sorulacak yönlendirici sorular, çocuğun yaşadığı olayı değiştirmesine neden olabilir. Adalet sistemi içindeki çocukların olayları doğal ve doğru bir şekilde aktarmalarını sağlamak amacıyla yönlendirici sorulardan kaçınılmalıdır.

6.1.2. 7-11 Yaş Dönemindeki Çocuklar

Bu yaş dönemindeki çocukların dil becerileri gelişmiştir. İletişim becerileri artmıştır. Çocuklar duygu ve düşüncelerini daha etkili şekilde ifade edebilirler. Kendilik kavramı şekillenmeye başlar ve soyut kavramlar, zaman, mekân anlayışı gelişir. Bu gelişim aşaması, eğitsel ve psikolojik açıdan büyük bir önem taşır çünkü çocukların sonraki yaşamlarında karşılaştıkları sosyal, akademik ve duygusal becerilerin temelleri bu dönemde atılır. Bu bağlamda 7-11 yaş grubundaki adalet sistemi içinde yer alan çocuklara şu şekilde yaklaşılması önerilir:

- Okul çağındaki çocuklarla gerçeğleştirilen görüşmelere, genellikle ebeveynin katılmaması tercih edilmektedir. Çünkü adalet sistemi içindeki çocuklar, paylaştıkları bilgilerin kendileri veya aileleri için olumsuz sonuçlar doğurabileceği kaygısıyla görüşmelerde temkinli ve bilgi verme konusunda isteksiz olabilirler. Bununla birlikte, görüşme sırasında çocuğun güvendiği bir yetişkinin, örneğin ebeveynlerinden birinin ya da başka bir güvenilir kişinin, odanın dışında bulunması, çocuğun kendisini daha rahat hissetmesine olanak sağlayabilir. Bu yaklaşım, çocuğun daha açık ve güvenli bir şekilde bilgi paylaşmasını destekleyebilir.
- Adalet sistemi içindeki çocuklara yaklaşırken tarafsız ve empatik bir tutum benimsemesi son derece önemlidir. Okul çağındaki çocuklar, gelişimsel olarak kendilerini ifade etme konusunda hassas dönemler geçirirler; bu nedenle katkı sağladıkları her konuda onlara teşekkür edilmesi önemlidir. Bu tür bir yaklaşım, çocuğun duygusal güvenliğini desteklerken, olumlu davranışlarını pekiştirerek öz güven kazanmalarına yardımcı olabilir.
- Çocukların stresli durumlarla başa çıkarken yaşlarına uygun olmayan davranışlar sergileyebileceği ve yaşlarına göre daha küçük yaş grubuna ait tepkiler gösterebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin bir çocuk, stresli bir durumla karşılaştığında sık sık eski alışkanlıklarından biri olan oyuncaklarını yanına alıp onları taşıma veya oynama ihtiyacı duyabilir. Bu tür davranışlar, çocuğun güven arayışını ve kendisini rahatlatma çabasını yansıtabilir.
- Çocuklar, yaşadıkları olumsuz deneyimlerde kendilerini suçlu hissedebilirler; bu nedenle okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklarla yapılan görüşmelerde, onların kötü bir şey yapmadıkları konusunda açıkça bilgilendirilmeleri önemlidir. Bu, çocukların psikolojik iyi olma süreçlerinde kritik bir adımdır. Yapılacak bilgilendirmeler, çocukların duygusal olarak rahatlamalarına ve olayları daha sağlıklı bir şekilde anlamalarına yardımcı olacaktır.
- Bu yaş grubundaki çocuklar, zaman ve mekân kavramları gelişmeye başladığı için “ne zaman” ve “nerede” gibi sorulara yanıt verebilirler. Ancak bazı ayrıntıları açıklamaktan bilinçli olarak kaçınabilirler. Ayrıca bu dönemde yaşanan dokunuşların uygunsuzluğunu fark edebilirler. Ancak müdahale etme güçlerinin olmaması nedeniyle kendini suçlama ve yaşanan olayı kendi sorumlulukları gibi görme eğiliminde olabilirler. Bu durum, onların yaşadıkları olumsuz deneyimlerle başa çıkmalarını zorlaştırabilir ve duygusal olarak daha fazla zarar görmelerine yol açabilir.

6.1.3. 12-18 Yaş Dönemindeki Çocuklar

Ergenlik dönemi, kimlik arayışının belirgin olduğu bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar kim olduklarını, hangi değerleri benimsediklerini ve toplumdaki yerlerini keşfetmeye çalışırlar. Bilişsel becerilerin tam olarak olgunlaşmaması bu yaş grubundaki çocukların risk alma ve uzun vadeli sonuçları göz ardı ederek daha anlık ve kısa vadeli olumlu sonuçlara odaklanmalarına yol açabilir. 12-18 yaş dönemindeki çocuklar, soyut düşüncelerini ve duygularını ifade edebilirler. Duygusal dalgalanmalar yaşayabilirler. Öfke, üzüntü, mutluluk gibi farklı duyguların daha yoğun yaşandığı

görülebılır. Bu dönemde arkadaşlıklar, ergenin kimlik gelişiminde önemli bir rol oynar. Ergenler duygusal destek almak, aidiyet hissetmek ve toplumsal normlara uyum sağlamak için arkadaşlarına bağımlı hâle gelebilirler.

Ergenlik dönemi, bireyin gelişiminde kritik bir aşama olup duygusal, bilişsel ve sosyal değişimlerin yoğun olduğu bir evredir. Bu dönemin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak adalet sistemi içindeki çocuklara yönelik şu şekilde yaklaşılması önerilir:

- Ergenlik dönemi bireyin bedensel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişiminde önemli bir geçiş aşamasıdır. Bu dönemde ergen, yetişkinlik rolüne hazırlanmaya başlar. Ergen, yetişkinlik rolüne hazırlanırken aile ve ebeveynlerden bağımsızlaşır; arkadaşlık ilişkileri, bireyin kimlik gelişiminde önemli bir rol oynar. Ebeveynlerin etkisi azalmakla birlikte ergenlikte arkadaş gruplarının etkisi artmaktadır. Duygusal destek almak, aidiyet hissetmek ve kabul görmek için arkadaşlarının fikir ve onaylarına daha çok önem verirler. Bu sebeple ergenlerle yapılacak görüşmelerin arkadaşlarının olmadığı bir ortamda yapılması tercih edilmelidir.
- Ergenlik döneminin karakteristik özelliklerinden biri, duygu durumundaki sürekli değişimlerdir. Ergen, aynı anda birden fazla duygu hissedebilir. Bu durum, ergenin duygu karmaşası yaşamasına neden olabilir. Bu dönemdeki ergenin bir yandan bağımsızlık ve kimlik arayışı içinde olması, diğer yandan duygusal güven arayışı içinde olması, çelişkili duygu, düşünce ve davranışları tetikleyebilir.
- Ergenlik döneminde güven ilişkisi kurmak, diğer yaş gruplarına göre daha zordur. Ergenler, kendi kimliklerini oluşturma ve bağımsızlıklarını kazanma sürecindedirler. Bu dönemde, bireyler sosyal olarak daha mesafeli olabilirler ve genellikle otorite figürlerine karşı daha eleştirel bir tutum sergileyebilirler. Ergenle güven inşa etmek, aceleci davranılmaması gereken bir süreçtir. Görüşmelerde ergenin ilgi alanı, hobileri gibi alanlardan bahsedilerek güvenin zamanla inşa edilmesi sağlanabilir. Bu, görüşme sürecinin verimli geçmesini kolaylaştıracaktır.
- Bilişsel açıdan, ergenler soyut düşünme becerisi kazanmış olsalar da stres, kaygı ve korku gibi faktörler, bilişsel işlevlerin geçici olarak gerilemesine yol açabilir. Bu, özellikle adli bir süreç ile karşılaşan ergenlerde belirgin olabilir.
- Ergenlerin “her şeyi yapabilecekleri” inancı, bu dönemin karakteristik bir özelliğidir. Genellikle riskli davranışların olası sonuçlarını yeterince kavrayamayabilirler. Bu nedenle ergenlerin riskli davranışları, yetişkinlerden daha sık sergileme eğilimleri vardır. Ergen, riske girmenin sonuçlarını tam anlamayabilir, bu da onların daha savunmasız hâle gelmesine yol açar. Bu dönemde, ergenlere riskli davranışlarla ilgili daha fazla dikkat edilmesi gereken bir dönem olduğu söylenebilir.

6.2. Özel Eğitim İhtiyacı Olan Çocuklara Yaklaşım

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler, farklı gelişim özellikleri ve bireysel ihtiyaçları nedeniyle özel destek ve bireyselleştirilmiş eğitim yaklaşımlarına gereksinim duyan kişilerdir. Yetersizlikler arasında fiziksel yetersizlik, zihinsel yetersizlik, görme yetersizliği ve işitme yetersizliği olabileceği gibi birden fazla yetersizlik durumu da olabilir. Bu bağlamda yetersizlik gruplarına göre adli süreçteki bireylere yönelik yaklaşımlar çok önemlidir.

6.2.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar

Zihinsel yetersizliği olan bireyler, öğrenme hızları, problem çözme yetenekleri ve günlük yaşam becerileri açısından akranlarından farklılık gösteren, özel eğitim desteğine ihtiyaç duyan bireylerdir. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar, sahip olduklarından daha iyi becerilere sahipmiş gibi bir izlenim yaratarak yetersizliklerini gizlemeye çalışabilirler. Bu durumda yaşam ve çalışma yerleri, yardım aldıkları kişiler, geçmişteki sağlık raporları, yazma ve mantık yürütme becerileri gibi faktörler gözlemlenerek zihinsel yetersizlik belirtileri değerlendirilebilir.

Adalet sistemi içindeki zihinsel yetersizliği olan çocuklarla görüşme yaparken dikkat edilmesi gerekenler:

- Adalet sistemi içindeki zihinsel yetersizliği olan çocuklara saygı gösterilmelidir.
- Bu süreçte etiketleme ve ön yargılardan kaçınılması büyük önem taşır. Çocukların iletişim kuramadıkları veya söyleneni anlayamayacakları varsayımlarına dayalı tutumlardan kaçınılmalıdır.
- Adalet sistemi içindeki zihinsel yetersizliği olan çocuklarla görüşme yapmadan önce dikkat dağıtıcı unsurlar ortamdan kaldırılmalıdır.
- Adalet sistemi içindeki zihinsel yetersizliği olan çocuklara yapılacak işlemler açıklanmalı, işlemleri anladıklarından emin olunmalı ve duruma göre yakınlarından destek alınmalıdır.
- Çocuğun anlayabileceği şekilde ifadeler düzenlenmeli, çocuğa kısa ve basit sorular sorulmalıdır.

6.2.2. Bedensel Yetersizliği Olan Çocuklar

Bedensel yetersizliği olan bireyler kas, iskelet, sinir sistemi veya eklemlerle ilgili işlev bozuklukları nedeniyle hareket yeteneklerinde sınırlamalar yaşayabilirler. Bedensel yetersizlikler hastalıklar, kazalar veya genetik faktörler gibi etkenlerle ortaya çıkabilir. Bu bireylerin hareket kabiliyetleri, bağımsız yaşamlarını sürdürebilme düzeylerine göre farklılık gösterebilir.

Adalet sistemi içindeki bedensel yetersizliği olan çocuklarla görüşme yaparken dikkat edilmesi gerekenler:

- Bedensel yetersizlik durumuna göre çocuk, bazı eylemleri tek başına yapmakta zorlanabilir. Bu durumda çocuk yardım istemedikçe ya da yardım teklifine olumlu yanıt vermedikçe sabırlı bir şekilde beklenmeli ve çocuğa müdahale edilmemelidir.
- Bedensel yetersizliği olan çocukların sözel becerileri farklılık gösterebilir ve anlaşılabilirliği güçleşebilir. Bu durumda çocukların sözü kesilmemeli, cümlelerini tamamlamalarına izin verilmelidir. Anlaşılmadıkları durumlarda sakin ve dikkatli bir şekilde tekrar dinlenmelidir.

6.2.3. İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar

İşitme yetersizliği, bireylerin çevresindeki sesleri kısmen veya tamamen duymamaları nedeniyle duyuşal bilgi alımında zorluk yaşadıkları bir durumdur. Bu durum bireylerin dil gelişimlerini, duygusal ve sosyal gelişimlerini, iletişim becerilerini ve sosyal etkileşimlerini etkileyebilir.

Adalet sistemi içindeki işitme yetersizliği olan çocuklarla görüşme yaparken dikkat edilmesi gerekenler:

- İşitme yetersizliği olan çocuklarla görüşme yaparken ne şekilde iletişim (işaret dili, yazarak vb.) kurmak istedikleri öğrenilmelidir.
- İşitme yetersizliği olan çocuğun işitme cihazı kullanıp kullanmadığına dikkat edilmelidir.
- İşitme yetersizliği olan çocuğun konuşamayacağı veya sesini kullanamayacağı varsayılmalıdır. Çocuklar konuşabilseler de söylediklerinin anlaşılmasından dolayı konuşmamayı tercih edebilirler.
- Beden dili ve yüz ifadelerinin gözlemlenmesi önemlidir. Gözlem sonuçları, adalet sistemi içindeki işitme yetersizliği olan çocuğun duygularının anlaşılmasına yardımcı olabilir.
- Çocukla iletişimin sağlıklı şekilde yürütülebileceği ortam ve koşullar sağlanmalıdır. Örneğin göz teması kurularak dikkat dağıtıcı unsurların olmadığı bir ortamda görüşme sağlanabilir.

- Yanlış anlaşılmalara yol açabileceği için yalnızca “evet” veya “hayır” ile cevaplanabilen sorulardan kaçınılmalıdır. Bu tür sorular, adalet sistemi içindeki işitme yetersizliği olan çocuğun durumu hakkında doğru ve net bilgi alınmasını engelleyebilir.

6.2.4. Görme Yetersizliği Olan Çocuklar

Görme yetersizliği, bireylerin görsel uyaranları algılamada zorluk yaşadığı bir durumdur. Görme yetersizliği olan birey, görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybından dolayı özel eğitim ihtiyacı olan birey olarak tanımlanır.

Adalet sistemi içindeki görme yetersizliği olan çocuklarla görüşme yaparken dikkat edilmesi gerekenler:

- Görüşmeyi gerçekleştirecek uzman, öncelikle çocuğa kendini tanıtmalıdır, görüşmeye başka kişiler de katılacaksa bu durum açıklanmalıdır.
- Görüşme esnasında not alındığına dair çocuğa bilgi verilmelidir.
- Çocuğa herhangi bir belgenin verilmesi gerekiyorsa alternatif yollar (büyük punto ile oluşturulan dokümanlar, ses kayıtları vb.) kullanılabilir.

6.3. Yabancı Uyruklu Çocuklara Yaklaşım

Özel ilgi gerektiren çocuklar (yabancı uyruklu, bağımlı,...) suç mağduru olabilmektedir. Bu durum, çocukların şikâyet etme mekanizmasını bilememelerinden veya şikâyette bulunmaktan kaçınmalarından kaynaklanabilir. Adalet sistemindeki yabancı uyruklu çocuklar elverişsiz şartlarda barınma ve yolculuk, insan ticaretine maruz kalma, yetersiz beslenme ve salgın hastalıklara yakalanma gibi temel insan hakları ihlaliyle karşılaşabilirler. Bu durum yabancı uyruklu çocukların mağduriyetlerini artırabilmektedir.

Adalet sistemindeki yabancı uyruklu çocukların hassasiyetleri ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak bu kişilere duyarlı ve insan haklarına saygılı bir şekilde davranılması gerekir.

7. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLARLA İLETİŞİM

Herhangi bir nedenle adli sürece dâhil olan çocuklar kendilerini, tercihlerini veya yaşadıkları olayları görevlilere anlatmak durumunda kalabilirler. Bu çocukların üstün yararının gözetilmesi ve korunabilmesi öncelikle onlarla yapılacak görüşmelerin etkili olmasına bağlıdır. Suça sürüklenen, mağdur, tanık ya da başka nedenlerle adli sürece dâhil olan çocuklarla gerçekleştirilecek görüşmelerde, onların yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır.

Çocuklar ile yapılacak adli amaçlı görüşmeler, yetişkinlerle yapılan görüşmelerden farklı dinamikler içermektedir. Çocuklara yönelik iletişimde ses tonunu çocuklaştırmak, bazı kelimeleri yarım telaffuz etmek veya şirin bir tutumla konuşmak gibi yaklaşımlardan kaçınılmalıdır. Çocuğa duyarlı iletişimden kastedilen; kullanılan kavramların çocuk tarafından anlaşılabilir olmasına özen gösterilerek tüm dikkatin çocuğa yönlendirildiği, sade ve anlaşılır bir iletişim tekniği kullanmaktır.

Adalet sistemi içindeki çocuk ile yapılan görüşmelerin amacı; çocuğun yaşadığı durumla ilgili hukuki süreçte karşılaşacağı olaylar hakkında net bilgiye ulaşılmasını sağlamak ve doğru görüşme teknikleri ile çocuğun **ikincil mağduriyet** yaşamamasını önlemektir.

7.1. Görüşmelerde Kullanılabilecek Soru Çeşitleri ve Teknikleri

Adli görüşmelerde kullanılacak soru çeşitleri belirlenirken çocuğun gelişim düzeyi, yaşı ve yaşadığı durum göz önünde bulundurularak soru çeşitlerinden en uygunları tercih edilir.

7.1.1. Soru Çeşitleri

Görüşmeler sırasında kullanılacak soru çeşitleri aşağıda belirtilmiştir.

7.1.1.1. Açık Uçlu Sorular

Açık uçlu sorular “evet” veya “hayır” gibi tek kelimelik kesin cevapları olmayan sorulardır. Çocukla görüşmede ilk olarak açık uçlu soruların kullanılması önerilmektedir. Böylelikle çocuklar kendilerini rahatça ifade etme imkânı bulacaklardır. Açık uçlu soru sormanın bir diğer özelliği de yönlendirici yönünün olmamasıdır. Cevap veren kişide yönlendirici bir etki bırakmaz. Bu soru yaklaşımı çocuğun olayın nasıl gerçekleştiğini, olayla ilgili düşünce ve görüşlerinin neler olduğunu, yaşadığı deneyimin olumlu ve olumsuz yanlarını anlatmasına olanak sağlayacaktır. Bu sorular; olay ya da durumu derinlemesine görmek istediğimizde, çocuğun yaşam öyküsünü anlatmasında, problemin ifade edilmesinde, çocuğun yaşadığı çevre şartları ile ilgili bilgiye ulaşılmasında oldukça yararlıdır.

7.1.1.2. Odaklanmış Sorular

Odaklanmış sorular, çocuğa belli bir hedef doğrultusunda konuyu öğrenmek amacıyla yöneltilmiş sorulardır. Çocuklarla yapılan görüşmelerde açık uçlu sorulara yer vermek çok genel ve geniş kapsamlı sorular yöneltmek şeklinde yorumlanmamalıdır. Sorular duruma yönelik belirginleştirilerek özelleştirilmelidir. Bu sorular ele alınan konunun belirli boyutlarına odaklanmalı, genelden özele inen sorular şeklinde olmalıdır.

7.1.1.3. Çoktan Seçmeli Sorular

Çocuğun durumu detaylı bir şekilde anlayamadığı, dil gelişiminin yeterli düzeyde olmadığı ya da iletişim kurmaya direnç gösterdiği durumlarda kullanılması önerilmektedir. Sorular çocuğa yazılı olarak sorulabileceği gibi sözel olarak da yöneltilir.

7.1.1.4. Evet-Hayır Soruları

Açık uçlu sorulara cevap vermekte zorlanan küçük yaş grubundaki çocuklardan daha net yanıt almak için sorulan sorulardır. Genelde çocuklardan yanıt alınmadığı ya da yeterli bilgi elde edilemediği zaman bu sorulara başvurulabilir. Bunun dışında kullanımı önerilmemektedir.

7.1.1.5. Yönlendirici Sorular

Yönlendirici sorular, yanıt sorunun içinde yer alan sorulardır. Adli görüşmede sorular yönlendirici, yanlı ya da yargılayıcı olmamalıdır. Yönlendirici sorular, çocuğun kendisini olduğu gibi dile getirmesine engel olup önemli adli hatalara da yol açabilir. Yanlı ve yargı içeren sorular, çocuğun yargılandığı hissine kapılmasına ve görüşme sürecinden korkmasına neden olarak çocuğa zarar verir. Görüşmecisi sadece yargısız ve yansız olarak sorduğu sorularla çocuğa bilgi alma amacıyla olduğu mesajını verebilir. Bu nedenle soruların yansız ve yargısız olması da önemlidir. Yönlendirici sorular gerçeği ortaya çıkarmanın ötesinde, soran kişinin kurgusuna bağlı cevaplar alınması riski taşır.

7.1.1.6. Adli Görüşmede Huni Tekniği

Huni tekniğinde, görüşmenin başlangıcında mümkün olduğunca açık uçlu sorulara yer verilmelidir. Ancak görüşme ilerledikçe ve konu derinleşip, özelleştikçe kapalı uçlu ve doğrudan sorulara geçilmesi gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, kapalı uçlu doğrudan soruların görüşmenin sonlarına doğru sorulması ve çocuğun başlangıçta sorulmuş olan açık uçlu sorulara verdiği yanıtlara dayanmasıdır.

7.1.2. Görüşme Teknikleri

Bilgi toplamak için birden fazla tekniğin birlikte kullanılması görüşmenin etkili olmasını sağlamaktadır. Hikâye anlatma, resim çizme, anatomik bebek vb. bazı tekniklerin ruh sağlığı uzmanları (psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatrist vb.) tarafından kullanılması gerekmektedir.

7.2. Görüşmede Ortaya Çıkabilecek İletişim Engelleri

Her görüşme planlandığı gibi ilerlemeyebilir. Özellikle çocuklarla yapılacak adli görüşmeler için ortaya çıkabilecek belli iletişim engellerinin farkında olmak ve bunlardan kaçınmak, sağlıklı bir görüşme için elzemdir.

Bu iletişim engellerinden bazıları şunlardır:

- Çok fazla konuşmak
- Çocuğun sözünü kesip onunla tartışmak
- Yargılayıcı ve eleştirel olmak
- Çocuk üzülduğünde ve ağlamaya başladığında ilgisiz kalmak veya aşırı tepki vermek
- Çocuğun inançlarına ve yaşam biçimine saygı göstermemek
- Güven ortamı oluşturmamak
- Çocuğa emirler vermek, öğüt vermek, çocuğun gözünü korkutmak, çocuğu suçlamak veya tehdit etmek
- Çocuğu diğer çocuklarla kıyaslamak
- Meslek uzmanının kullandığı dil ve kelimelerin çocuk tarafından anlaşılır olmaması
- İletişimi engelleyici bir oturma düzeni seçmek
- İletişimi engelleyici bir beden duruşu tercih etmek

8. DANIŞMANLIK TEDBİRİ UYGULAMA SÜRECİ

Danışmanlık tedbiri uygulama sürecine ilişkin mevzuatsal çerçeve ile ilgili açıklama aşağıda belirtilmiştir.

8.1. Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (12. Madde 1, 2, 3 ve 4. Bentler)

- (1) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik eden tedbir kararıdır.
- (2) Danışmanlık tedbiri, çocuğun ailesi yanında korunmasını sağlamak veya çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının uygulanması sırasında onu desteklemek ya da uygulanması muhtemel tedbirler hakkında bilgilendirmek amacıyla uygulanır.
- (3) Özel veya kamu alanında faaliyet gösteren sosyal hizmet kurumları veya kuruluşlarında ya da ailesi yanında kalmakta olan ve hakkında danışmanlık tedbirine karar verilen çocukların bedensel, zihinsel, psikososyal, duygusal gelişmelerini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumlarını güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Okul başarısını artırma, madde kullanımı, davranış bozukluğu, ergenlik sorunları, aile içi iletişim gibi konularda çocuğun, ailesinin ve bakımını

üstlenen kişilerin ihtiyaçlarına uygun konularda uzmanlaşmış bir veya birden fazla kişi danışman olarak görevlendirilebilir.

- (4) Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere; anne baba eğitimi, aile danışmanlığı, aile tedavisi gibi konularda danışmanlık hizmetleri sunulur. Ayrıca davranış değişikliği için bu anne ve babalar aile eğitimi programlarına yönlendirilebilirler.

8.2. Danışmanlık Tedbiri Süreci

Danışmana, danışmanlık süreci tebliğ edildikten sonra bu süreç aşağıdaki hususları içerecek biçimde yürütülür:

- Çocuk, aile, bakmakla yükümlü kişi veya kişiler ile ilgili bilgiler ve dosya bilgileri toplanarak incelenir. (Mahkeme kararı ya da sosyal inceleme raporunda eksiklik varsa danışman, bağlı bulunduğu millî eğitim müdürlüklerinden talep eder.)
- Danışman, aileye telefon ya da veli davet mektubu ile ulaşarak randevu oluşturur. (Ulaşamadığı durumda tutanak tutarak millî eğitim müdürlüklerine rapor gönderir.)
- Çocuk, aile, bakmakla yükümlü kişi veya kişiler ile tanışılır.
- Danışman, görev ve sorumlulukları hakkında çocuğu, aileyi, bakmakla yükümlü kişi veya kişileri bilgilendirir.
- Sorunun tarafları olabilecek aile, öğretmen, okul idaresi ve bunun gibi kimselerle görüşülerek problemin sınırları belirlenir.
- Çocuğa ve aileye mahkeme kararı ve yükümlülükleri tanıtılır. Alınan karara uyulmaması ve devamının kesilmesi hâlinde bu durumun sonuçları hakkında aileye çocuğuyla ilgili sorumlulukları anlatılır.
- Danışmanlık hizmeti ile ilgili bir uygulama planı hazırlanır. Çocuğun ailesinin yanında yaşadığı durumlarda çocuk ve aile sürece birlikte dâhil edilir, ilgili kişilerle de görüşme sağlanır. (Aile ve çocuğa kontrat imzalatılarak planlanan görüşme tarihleri verilir.) Çocuğun ailesinin yanında yaşamadığı ve ailesinden uzak olduğu durumlarda ailenin sürecin gelişiminden ve üstüne düşen görevlerden haberdar edilmesi için gerekli önlemler alınarak danışmanlık hizmeti başlatılır. Çocukla en az haftada bir kez, aileyle iki haftada bir kez gerçekleştirilecek görüşmeler planlanır ve bu plan takip edilir. Ayrıca duruma göre öğretmen ya da ilgili kişilerle de görüşme sağlanır. (Çocuğa yönelik en az 8 oturumluk modül, aileye yönelik en az 4 oturumluk modül planlaması yapılır.)
- Danışmanlık tedbirinin uygulama sürecinin değerlendirilmesinde kullanılacak izleme kriterleri, bu hizmeti sunacak danışman tarafından belirlenerek uygulama planında gösterilir.
- Uygulama planı doğrultusunda üçer aylık periyotlarla sürecin değerlendirmesine ve varsa tedbirin değiştirilmesine ilişkin öneriyi de içeren rapor; Çocuk Koruma Kanunu'nun Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik'in 18. maddesinde belirtilen usule göre mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından, incelenmek üzere mahkemeye ulaştırılır.
- Danışmanlık hizmeti, danışmanın bu tedbirde istenen amaca ulaşıldığına dair raporu üzerine ya da çocuk 18 yaşına girdiğinde mahkeme veya çocuk hâkiminin vereceği kararla sona erer.

* Danışmanlık tedbiri süreci, danışmana tebliğ edildikten sonra 10 gün içinde planlama yapılarak başlatılır.

** Danışmanlık tedbirlerini uygulayan görevlilerin mahkeme veya çocuk hâkimine sunulan uygulama planı doğrultusunda yaptıkları işlem ya da görevlerinin izlenmesi, tedbirle ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirecek etkinlik ve verimlilik için gerekli desteğin sağlanması bu tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurumların sorumluluğundadır.

9. ADALET SİSTEMİ İÇİNDEKİ ÇOCUKLARIN AİLELERİNE SUNULAN HİZMETLER

Adalet sistemi içindeki çocukların ailelerine yönelik sunulan hizmetler, çocuğun iyileşme sürecini desteklemek amacıyla çeşitli yaklaşımlar içerir. Bu çalışmalar ailelerin çocuklarının yaşadığı travmalarla başa çıkmalarına, gelişimsel ihtiyaçlarını anlamalarına ve çocuklarına en iyi şekilde destek olmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Verilen hizmetler aşağıdaki gibidir:

9.1. Psikososyal Müdahale

Doğal afetler ile kaza, ihmal, istismar, intihar, şiddet, savaş, terör ve göç gibi travmatik olaylardan önce, olay anında ve sonrasında gerçekleştirilen psikolojik ve sosyal destek sağlamak üzere sunulan hizmetlerin tümüdür.

Yaşanan olay sonrasında yapılacak müdahale çalışmaları oldukça önemlidir. Aileye yönelik psikososyal müdahale, aile bireylerinin iyi oluş hâllerini güçlendirerek onların birbirlerine karşı daha duyarlı, anlayışlı ve destekleyici olmalarını sağlamaktadır. Aile içindeki çatışmaların çözüme kavuşturulması, ilişkilerin geliştirilmesi ve stresle başa çıkma becerilerinin artırılması ailenin genel psikolojik sağlığını olumlu yönde etkiler. Ayrıca sağlıklı aile dinamikleri, bireylerin toplumsal uyumunu ve yaşam kalitesini artırır.

Danışmanlık tedbiri uygulamalarında kullanılacak kaynaklar:

- <https://orgm.meb.gov.tr/www/danismanlik-tedbiri-uygulamalari-el-kitabi-yayimlandi/icerik/818>
- <https://orgm.meb.gov.tr/www/psikososyal-destek-dokumanlari-sayfa-1/icerik/1314>
- <https://orgm.meb.gov.tr/www/psikososyal-destek-dokumanlari-sayfa-2/icerik/1759>
- <https://orgm.meb.gov.tr/www/sosyal-duygusal-beceriler/icerik/2677>
- <https://orgm.meb.gov.tr/www/akran-zorbaligi/icerik/2085>
- <https://orgm.meb.gov.tr/www/siber-zorbalik/icerik/2086>
- <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozellestirilmis-ogrenci-aile-programlari/icerik/1363>

9.2. Grupla Görüşme ve Danışma Hizmetleri

Bireysel ve grupla görüşme ile danışmanlık hizmetleri, Türkiye’de adalet sistemi içinde yer alan çocukların ailelerine yönelik önemli bir destek mekanizmasıdır. Bu tür hizmetler, ailelerin çocuklarının yaşadığı zorlukları, travmaları anlamalarına ve süreçte çocuklarına nasıl etkili destek sağlayabileceklerine dair rehberlik eder. Bireysel görüşmeler, her ailenin ve çocuğun ihtiyaçlarına göre özel olarak düzenlenir. Bu görüşmelerde danışmanlar, ailelerin çocuklarıyla olan ilişkilerini güçlendirecek stratejiler geliştirir, ebeveyne çocuklarının duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına nasıl daha iyi cevap verebileceklerini öğretir. Ayrıca mahkeme kararları ve çocuklarla ilgili yükümlülükler konusunda ailelere bilgi verilerek sorumluluklar hakkında farkındalık yaratılır.

9.3. Aile Eğitimleri

Aile eğitimleri, çocukların adalet sistemi içindeki deneyimlerine uyum sağlayabilmeleri için kritik bir yer tutar. Bu eğitimlerde ailelere, çocukların duygusal ve gelişimsel ihtiyaçları hakkında bilgi verilirken kriz dönemlerinde çocuklarına nasıl destek olacakları ve sağlıklı ebeveynlik becerilerini nasıl geliştirecekleri konularında rehberlik edilir. Bu tür eğitimlerin temel amacı, ailelerin çocuklarının iyileşme süreçlerine aktif bir şekilde katkıda bulunabilecek bilgi ve becerilere sahip olmalarını sağlamaktır.

9.4. Yönlendirme/Sevk

Yönlendirme, adalet sistemi içinde yer alan çocukların ailelerine yönelik sunulan önemli bir hizmettir. Bu süreç, ailelerin ve çocukların ihtiyaçlarına göre uygun kurum ve hizmetlere yönlendi-

rikmelerini amaçlamaktadır. Yönlendirme özellikle çocukların rehabilitasyonu, eğitimleri ve psikolojik destek almaları gibi konularda kritik bir rol oynar. Aileler, çocuklarının karşılaştığı adli süreçlerle başa çıkabilmek ve onlara sağlıklı bir ortam sunabilmek adına doğru kaynaklardan faydalanmalıdır. Bu sebeple aileler; psikolojik danışmanlık, sosyal hizmet desteği, eğitim rehberliği veya aile terapisi gibi alanlara yönlendirilirler. Yönlendirme hizmetleri, çocukların bireysel ihtiyaçlarına göre şekillenir ve ailelerin doğru destekleri alabilmeleri için kapsamlı bir yaklaşım sunar.

9.5. Psikolojik Sağlık

Türkiye’de adalet sistemi içindeki çocukların ailelerine yönelik sunulan psikolojik sağlık hizmetleri, çocukların travmatik deneyimlerini iyileştirmeyi ve onların psikolojik durumlarını güçlendirmeyi amaçlayan önemli bir adımdır. Bu hizmetler, özellikle adli süreçlere dâhil olmuş çocuklar ve aileleri için tasarlanmış destek programlarıyla sağlanmaktadır. MEB bu süreçte önemli bir rol oynar. Psikolojik danışman/rehber öğretmenler, okul ortamında çocukların psikolojik sağlıklarını destekleyen programlar uygulamaktadırlar. Bu programlar, travma sonrası iyi olma süreçlerini hızlandırmaya yönelik danışmanlık hizmetleri sunar ve çocukların duygusal zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Ayrıca çocukların eğitim süreçlerine devam edebilmeleri için gerektiğinde ailelere de yönlendirmeler yapılır.

10. BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Herhangi bir suça maruz kalan çocuklar, kolluk birimlerine başvurabileceği gibi doğrudan Cumhuriyet Savcılığına da başvuru yapabilirler. Ayrıca acil yardım hatlarından (112 Acil Çağrı Merkezi) da destek talep edebilirler. Gelişim düzeyleri dikkate alındığında çocuklar bazı eylemlerin suç teşkil etmediğini düşünebilir veya adalet sisteminin işleyişine hâkim olmayabilirler. Yetişkinler, bir çocuğun herhangi bir suça maruz kaldığına şahit olduklarında ya da bu konuda şüphe duyduklarında suçu bildirmekle yükümlüdürler. Bildirim bir suçlama değil, çocuğun durumunun adalet sistemi tarafından soruşturulması için bir taleptir. Bir çocuğun fiziksel, duygusal ve ruhsal bütünlüğünün tehlikede olduğuna yönelik şüphe dahi bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi için yeterlidir.

Bildirim yapan kişinin suç durumunun varlığı ile ilgili kanıt araması zaman kaybına, çocuğun tehlike durumunun devamına, delillerin karartılmasına veya yok olmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle çocuklarla ilgili bir suçun işlendiğini, görevi ile bağlantılı olarak öğrenen kamu görevlisinin de yetkili makamlara suçu ivedilikle bildirmesi gerekmektedir. Bildirim yükümlülüğünün ihlali hâlinde aşağıdaki hükümler uygulanır:

10.1. Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)

Madde 98- (1) Yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.

(2) Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi dolayısıyla kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

10.2. Suçu Bildirmeme

5237 sayılı TCK Madde 278

(1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

- (2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçta yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.
- (3) Mağdurun on beş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.
- (4) Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak suçun önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.

10.3. Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi Durumunda

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) Madde 279

- (1) Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (2) Suçun, adli kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

KAYNAKÇA

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu. (2004). Resmî Gazete (Sayı: 25611). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Resmî Gazete (Sayı: 25876). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>

Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı. (2021). *Mağdura Yaklaşım Kılavuzu*. <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1952021192714magdurayaklasimkilavuzu.pdf>

Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı. (2023). *Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber*. https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26122023154225ÇOCUK_TESLİMİ_REHBER.pdf

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF). (2002). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Elkitabı*. https://www.unicef.org/turkiye/media/2321/file/TURmedia_Uygulama%20Elkitabı%20TR.pdf.pdf

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC). (2009). *Suç Mağduru ve Tanığı Çocuklar İçin Adalet İlkeleri (Çev. Uluslararası Çocuk merkezi, 2016)*. <https://cocukhaklariizleme.org/storage/app/uploads/public/5f6/ca7/567/5f6ca7567423c347106180.pdf>

Çakmak-Tolan, Ö. (Ed.). (2023). *Çocuk ve ergen ruh sağlığı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. <https://orgm.meb.gov.tr/psikososyaldijitaldestek/pdf/bilisselgelisim.pdf>

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). *Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_12/29113841_danismanlik_tedbiri_uygulamaları_el_kitabi.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2017). *Psikososyal Önleyici Destek Programı*. <https://orgm.meb.gov.tr/psikososyaldijitaldestek/pdf/psikososyalonleyicikitab.pdf>

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). *Bedensel Yetersizliği Olan Bireyler Aileler İçin Rehber Kitapçık*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102238_BEDENSEL_YETERSZYLYYY_OLAN_BYREYLER_TR.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). *Görme Yetersizliği Olan Bireyler Aileler İçin Rehber Kitapçık*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102429_GORME_YETERSZYLYYY_OLAN_BYREYLER_TR.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). *İşitme Yetersizliği Olan Bireyler Aileler İçin Rehber Kitapçık*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102504_YYYYTME_YETERSZYLYYY_OLAN_BYREYLER_TR.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). *Zihinsel yetersizliği Olan Bireyler Aileler İçin Rehber Kitapçık*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102647_ZYHYNSEL_YETERSZYLYYY_OLAN_BYREYLER_TR.pdf

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2024) Zorlayıcı Yaşam Olayları Sonrası Sınıf Temelli Müdahale (STM) Programı Uygulayıcı El Kitabı.

Öztürk, M. O., & Ulusahin, A. (2011). *Ruh sağlığı ve bozuklukları - 1 (11. baskı)*. Ankara: Tuna Matbaacılık A.Ş.

**ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

Bu kılavuz Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir. Para ile satılmaz.